

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

«Затверджую»

Голова приймальної комісії
СумДПУ імені А.С. Макаренка
проф. Ю.О. Лянной
«13» *Лянной* 2020 р.

Програма фахового вступного випробування
з теорії і методики виховної роботи
для вступу на навчання
для здобуття ступеня Магістра
Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітньо-професійна програма Освітні, педагогічні науки (Методика
виховної роботи)

Розглянута на засіданні

Приймальної комісії

_____ 28 лютого _____ 2020 р.

Протокол № 5

Суми – 2020

Програма фахового вступного випробування з «Теорії і методики виховної роботи» для вступу на навчання для здобуття ступеня Магістра за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» освітньо-професійної програми Освітні педагогічні науки (Методика виховної роботи).

Ухвалена на засіданні кафедри педагогіки 28 лютого 2020 року
Протокол № 13

Завідувач кафедрою педагогіки _____ А. А. Сбруєва

Голова фахової атестаційної комісії _____ Ж. Ю. Чернякова

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На навчання за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» освітньо-професійною програмою Освітні, педагогічні науки (Методика виховної роботи) (освітнього ступеня – «магістр», кваліфікація «Магістр освітніх, педагогічних наук. Викладач закладу вищої освіти. Вихователь-методист») приймаються особи на основі ОПП бакалавра, спеціаліста, магістра. Враховуючи, що за умов сьогодення у всіх сферах життя відбуваються демократичні перетворення, актуальними і нагальними стають питання реформування системи освіти, розгляд стратегічних завдань і шляхів реформування освітньої та професійної підготовки.

Процес гуманізації та демократизації українського суспільства передбачає формування всебічно розвиненої, соціально активної, духовно збагаченої особистості. Піднесення ролі людського чинника на сучасному етапі історичного розвитку української Держави неможливе без підготовки висококваліфікованого педагога з розвинутим творчим і відповідальним ставленням до справи. Відтак перед вищою освітою постає завдання забезпечити професійну підготовку вчителів Нової української школи, спроможних готувати учнів до життя в оновлених умовах гуманного, демократичного, національно свідомого суспільства.

Це зумовлює необхідність розвитку навичок проєктування професійно-педагогічної діяльності, формування широкого кола ключових компетентностей учительського фаху, спрямовує на пошуки ефективних шляхів удосконалення професійно-педагогічної підготовки, на створення умов, що стимулюють фахове зростання вчителів, узгодження між професійним самовизначенням і професійним відбором до системи педагогічної освіти.

Науковими основами програми фахового вступного іспиту зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки освітньо-професійної програми Освітні, педагогічні науки (Методика виховної роботи) є

положення теорії виховання та наукові нароби провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців.

На початковому етапі програма вступного іспиту зі спеціальності передбачає успішне оволодіння абітурієнтом навчальним матеріалом зі спеціальності. Абітурієнт повинен **знати**:

- теоретико-методологічні основи педагогіки; нормативно-правові документи, що регламентують функціонування системи освіти сучасної України;

- основні закономірності, напрями, зміст, етапи й очікувані результати освітнього процесу;

- класифікацію методів навчання та виховання, умови оптимального вибору й ефективного їх застосування;

- принципи, методи, етапи формування та функціонування колективу;

- особливості виховної роботи в початковій, середній і старшій школі;

- форми й засоби підвищення педагогічної культури батьків;

- особливості системи позашкільної освіти України на сучасному етапі;

- провідні завдання, принципи організації й різновиди виховних заходів у літньому оздоровчому таборі.

Абітурієнт повинен **уміти**:

- застосовувати набуті знання у безпосередній практичній діяльності;

- узагальнювати та використовувати передовий педагогічний досвід і сучасні досягнення вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки;

- правильно й ефективно обирати та застосовувати методи науково-педагогічного дослідження.

До того ж, абітурієнт повинен володіти: навичками системного та аналітичного мислення, аналізу інформації, що постійно оточує викладача і такі навички використовувати у процесі проектування змісту навчання майбутніх фахівців.

Форма фахового вступного випробування з теорії і методики виховної роботи – усний іспит.

До вступного випробування запропоновано 72 теоретичних питань. Складено 30 білетів, які містять 3 запитання: два питання стосуються теорії і методики виховної роботи, третє – практичне (розв'язання педагогічної ситуації).

Час на підготовку до відповіді складає 30 хвилин, час на виступ для абітурієнта – 20 хвилин.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

ТЕМА 1. ВИХОВАННЯ В ЦІЛІСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Виховання як спеціально організований і свідомо здійснюваний педагогічний процес. Сучасне розуміння процесу виховання як взаємодії вихователів і вихованців.

Специфіка процесу виховання: цілеспрямованість; двосторонній характер; багатогранність завдань і змісту; безперервність; різноманітність за формами, методами, прийомами; багатофакторність; варіативність результатів. Діалектика процесу виховання: внутрішні та зовнішні суперечності як рушійні сили виховання.

Сучасні концепції виховання: авторитарне, особистісно орієнтоване, вільне виховання тощо.

Структура процесу виховання: оволодіння знаннями про норми та правила суспільної поведінки; трансформація певних дій особистості зі сфери розумового сприймання у сферу емоційних переживань; формування переконань; формування вмій, навичок і звичок поведінки.

Послідовність організації процесу виховання: визначення сукупності рис і властивостей, які необхідно сформувати; вивчення індивідуальних особливостей вихованців й учнівського колективу в цілому; реалізація програми виховання; спонукання вихованців до самовиховання.

Умови ефективності виховного процесу: гуманістичний характер відносин у процесі виховання; відповідність мети й організації діяльності; відповідність соціальної практики і характеру впливів на вихованців, відповідність змісту виховання культурно-історичним надбанням народу; інтенсивне самовиховання; ефективний розвиток і навчання; висока якість виховних впливів; інтенсивний вплив на «внутрішню сферу» вихованців; висока інтенсивність та якість спілкування між самими вихованцями тощо.

Важливим в управлінні процесом виховання є формування гуманних взаємин між учнями. Управління виховним процесом слід спрямовувати

на розвиток самостійності, ініціативності школярів. Управління процесом виховання потребує постійного вивчення результатів виховної роботи, рівня вихованості учнів і колективу, виховних можливостей педагогічного колективу та батьківської громадськості й коригування змісту і методики виховного процесу з метою їх удосконалення.

Самовиховання як свідомо діяльність людини, спрямована на вироблення у себе позитивних рис і подолання негативних. Успішність процесу самовиховання значною мірою залежить від рівня розвитку колективу взагалі. Етапи процесу самовиховання.

Перевиховання – це виховний процес, спрямований на подолання негативних рис особистості, що сформувалися під впливом несприятливих умов виховання. Етапи проведення перевиховання: підготовчий, початковий, переломний, завершальний.

Закономірності виховання як стійкі, повторювані, об'єктивно існуючі зв'язки у ньому. Основні закономірності процесу виховання: органічна пов'язаність виховання із суспільними потребами й умовами виховання; людина виховується під впливом найрізноманітніших чинників; результати виховання залежать від виховного впливу на внутрішній світ дитини, її духовність; визначальними у вихованні є діяльність і спілкування; ефективність виховного процесу залежить від стосунків в учнівському колективі.

Поняття принципів виховання. Принципи виховання як керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту організації та методів виховного процесу.

Основні принципи виховання: природовідповідність, культуровідповідність, опора на позитивне, гуманізація стосунків, особистісний підхід, суспільна спрямованість виховання, зв'язок сім'ї з життям суспільства, єдність виховних впливів, індивідуальний підхід до

учнів у вихованні, принцип системності, послідовності й наступності у вихованні, єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості.

Зміст процесу виховання як єдність його загальної мети, завдань і складових частин. Пріоритетні ідеї змісту виховання особистості: ідеї свободи, рівності, національної та особистої гідності; формування працелюбності, взаємодопомоги і самодисципліни; бережливості; ставлення до свого життя і життя інших людей як до вищої цінності та ін. Складові процесу виховання.

Визначення мети виховання у зарубіжній педагогіці – це адаптація людини до умов постіндустріального суспільства з урахуванням конкуренції на макро- та мікрорівнях. Педагогіка неопозитивізму. Педагогіка прагматизму. Педагогіка екзистенціалізму. Гуманістична педагогіка.

Спілкування як багатоплановий складний процес встановлення контактів між людьми, в результаті якого здійснюється вплив однієї людини на іншу, обмін інформацією та вироблення загальної стратегії взаємодії, сприйняття, розуміння іншої людини.

Характеристика основних стилів спілкування: авторитарний, демократичний, особистісно орієнтований.

Характеристика видів спілкування: вербальне, невербальне. Індивідуальні особливості спілкування: темп, ритм, емоційність, виразність, точність, логічна послідовність. Характеристика основних засобів спілкування: мовні, немовні (міміка, жести, інтонація тощо).

ТЕМА 2. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИ ВИХОВАННЯ

Поняття про методи, прийоми і засоби виховання. Методи виховання як способи взаємодії вихователя і вихованців, спрямовані на досягнення завдань виховання. Прийом виховання як складова частина методу, що забезпечує його застосування в певних умовах. Засоби виховання як надбання матеріальної і духовної культури, що підвищують ефективність обраних методів.

Поняття про класифікацію методів виховання.

Характеристика методів формування свідомості особистості: словесні (розповідь, пояснення, лекція, етична бесіда, інструктування, дискусія, доповідь), метод прикладу, переконання. Переконання, навіювання і приклад у спортивному вихованні. Вимоги до використання словесних методів. Методи і засоби переконання школярів.

Характеристика методів організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки: вправи, привчання, педагогічна вимога, громадська думка, доручення, виховні ситуації. Роль педагогічної вимоги, вправ і привчання, прогнозування у спортивному вихованні.

Характеристика методів стимулювання діяльності та поведінки: гра, змагання, заохочення, покарання. Психолого-педагогічні вимоги до застосування методу гри та змагання.

Методи самовиховання та їх роль у вихованні особистості. Методи самовиховання: самоспостереження, самокритика, самоаналіз; методи визначення самооцінки (прямі й опосередковані); самопідбадьорення, самосхвалення, самонаказ, самообмеження, самонавіювання, самостимулювання, самоконтроль.

Умови оптимального вибору й ефективного застосування методів виховання: відповідність методів цілям, змісту, принципам виховання, конкретному педагогічному завданню й умовам його вирішення, віковим та індивідуальним особливостям школярів.

ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Поняття про позакласну і позашкільну виховну роботу. Форми виховної роботи як композиційна побудова виховного процесу. Функції форм виховної роботи: організаторська, регулююча, інформаційна.

Різноманітність форм виховної роботи. Класифікація форм виховної роботи за цільовим спрямуванням та позицією учасників виховного процесу (О.В. Титова): ігри, заходи, справи.

Інноваційні форми виховної роботи як результат спільної творчої діяльності педагогів, вихованців, батьківської громадськості. Приклади інноваційних форм виховної роботи.

Поняття про виховний захід, його ознаки (організаторська роль вихователя, виконавчо-спостережлива позиція вихованців). Вимоги до організації та проведення виховного заходу, його структура та зміст.

Поняття про гру як форму виховної діяльності. Вимоги до організації та проведення гри, типи ігор, їх структура. Позиція вихователя у процесі організації та проведення гри.

Поняття про виховну справу (колективну творчу справу) як форму організації і здійснення конкретної діяльності вихованців. І.К. Іванов про специфіку, складові ознаки колективної творчої діяльності. Етапи підготовки і проведення колективної справи: формування мети та обговорення варіантів справи, колективне планування, колективна підготовка справи, проведення справи, колективне підбиття підсумків, післядія. Прийоми колективної творчої діяльності: робота у мікрогрупах, мозковий штурм, банк ідей, захист проектів. Класифікація форм колективної творчої діяльності.

Багатоваріантність форм та необхідність їх постійного оновлення. Алгоритм вибору форм виховної роботи: врахування виховних завдань конкретного періоду; формування змісту виховної роботи та конкретизація видів діяльності в учнівському колективі, їх відповідність виховним завданням; складання варіанта можливих способів реалізації поставлених завдань на основі врахування принципів організації виховного процесу, інтересів і можливостей вихованців, матеріальної бази, зовнішніх умов, можливостей педагогів та батьків учнів; пошук форм роботи на основі колективного цілепокладання; забезпечення відповідності обраних форм змісту виховання.

Проблема оптимального вибору форм виховної роботи. Роль сценарію у складанні авторської розробки.

Шляхи підвищення ефективності виховання школярів: організація виховних центрів; органічне поєднання завдань, вирішуваних школою, з потребами довілля; створення в школі морально-психологічного клімату поваги до знань; підбір раціонального змісту виховання відповідно до його мети і рівня вихованості колективу й окремих учнів; розумне співвідношення між інформаційними методами впливу на учнів і залученням їх до різних видів діяльності; своєчасне здійснення виховних заходів, акцентування уваги на профілактиці негативних явищ в учнівському середовищі; використання різноманітних форм і методів виховного впливу; підвищення емоційності виховних заходів; створення умов для розвитку самостійності та ініціативи учнів, їх самоврядування, самоосвіти та самовиховання; подолання авторитарного стилю у ставленні педагогів до учнів.

ТЕМА 4. ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Громадянське виховання – процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, політично і юридично дієздатною і захищеною. Формування в молоді високих моральних ідеалів, почуття любові до своєї Батьківщини, потреб у служінні їй у контексті громадянського виховання. Гуманізм, демократія, соціальна справедливість державотворчих процесів – основні засади громадянського виховання в Україні.

Громадянська освіта як процес і результат формування знань про права та обов'язки людини, формування соціально-політичної компетентності особистості в суспільній сфері, що передбачає політичну, правову й економічну освіченість і здатність керуватися відповідними знаннями в умовах кардинальної перебудови суспільства.

Громадянська освіта як підґрунтя громадянської і політичної соціалізації майбутнього громадянина, що його обумовлює і забезпечує. Зміст і форми громадянської освіти.

Громадянськість як один із критеріїв і результатів (показників) громадянського виховання, багатоаспектне поняття, що складається з моральної, правової та політичної культури, почуття власної гідності, внутрішньої свободи і водночас вболівання за суспільні ідеали, за пріоритети держави, благо свого народу і його дружні відносини у світовому співтоваристві.

Концепція громадянського виховання особистості в умовах розбудови української державності (2018) про сутність громадянськості.

Складові громадянськості: знання, переживання і вчинки. Взаємозв'язок складових громадянськості на певних етапах розвитку емоційного компонента, формування почуттєвої сфери особистості.

Громадянськість як найскладніше особистісне утворення, що включає патріотичні та інтернаціональні почуття, правову та моральну культури (у тому числі загальнолюдські цінності), почуття власної гідності, внутрішню свободу особистості, дисциплінованість, повагу та довіру до громадян, до державної влади. Мета, критерії, результат громадянського виховання і громадянської освіти особистості.

ТЕМА 5. МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Моральне виховання як виховна діяльність школи і сім'ї, спрямована на формування моральної свідомості, розвиток морального почуття, умінь і навичок моральної поведінки.

Поняття про мораль, моральні норми, моральний ідеал, моральний кодекс, моральність, моральні переконання.

Етика як основа морального виховання. Мета і завдання морального виховання школярів. Концепція національного виховання (2019) про провідні завдання морального виховання учнів.

Організація морального виховання школярів. Зміст, форми та методи морального виховання. Діагностика моральної вихованості.

Виховання національної свідомості як невід'ємна складова морального

виховання. Форми, методи, засоби виховання любові до вітчизни, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати.

Виховання якостей, пов'язаних з усвідомленням своєї сили і слабкості. Фізична сила, сміливість, честь, гордість, честолюбство, властолюбство, боязливість і страх, заздрість. Значення цих якостей для морального розвитку.

Виховання якостей, що впливають на потребу школяра у діяльності. Нудьга та лінощі, запобігання їм. Виховання соціально орієнтованої особистості. Колективізм, дружба, гуманізм.

Умови ефективності морального виховання: створення психологічного клімату поваги до моральних норм, правил людського життя; відповідність змісту морального виховання його меті й рівню морального розвитку школярів; раціональне співвідношення між словесними і практичними методами виховного впливу, що забезпечує єдність моральної свідомості і поведінки; своєчасне вживання виховних заходів щодо попередження аморальних явищ в учнівському колективі; подолання авторитарного стилю у вихованні.

ТЕМА 6. РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Розумове виховання як виховна діяльність, спрямована на розвиток інтелектуальних сил і мислення учнів з метою прищеплення культури розумової праці.

Поняття про розумовий розвиток. Критерії і результати розумового виховання.

Забезпечення засвоєння учнями основ наук, розвиток їх пізнавальних здібностей, формування на цій основі наукового світогляду як мета розумового виховання. Зміст і пріоритетні завдання розумового виховання.

Розумове виховання як умова оволодіння різними видами мислення й ефективного формування наукового світогляду.

Науковий світогляд як цілісна система наукових, філософських, політичних, моральних, естетичних понять, поглядів, переконань і почуттів, що відображають ставлення людини до дійсності і до себе. Структурні елементи наукового світогляду: система наукових знань, погляди, переконання, ідеали.

Функції світогляду: просвітницька, виховна, розвиваюча, організаційна, прогностична.

Основні ознаки сучасного наукового світогляду: науковий характер, гуманізм, патріотизм та інтернаціоналізм, оптимізм, негативне ставлення до будь-якої аморальності.

Зміст процесу формування наукового світогляду: засвоєння учнями системи наукових знань; формування глибокої переконаності в істинності наукових знань; залучення до активної трудової і громадської діяльності. Значення й особливості предметів природничо-математичного і суспільно-гуманітарного циклу для формування світогляду.

Дидактичні умови ефективності формування наукового світогляду: доказовість теоретичних висновків і фактів; керування принципом історизму; розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів у процесі навчання; стимулювання емоційного ставлення учнів до матеріалу, що вивчається; урахування індивідуальних і вікових особливостей учнів під час діяльності; зв'язок навчання і виховання з життям.

ТЕМА 7. ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ

Правове виховання — виховна діяльність закладу освіти, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування в молоді правової свідомості, навичок і звичок законослухняності.

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») серед пріоритетних напрямів вдосконалення виховання передбачає усвідомлення глибокого взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю.

Метою правового виховання молоді є формування в неї правової культури громадянина України, що насамперед передбачає свідоме ставлення до своїх прав і обов'язків перс суспільством і державою, закріплених у Конституції України.

Правове виховання має такі завдання: озброєння молодих людей знаннями законів, систематичне інформування їх про актуальні питання права; формування правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів; прищеплення учням поваги до держави і права; вироблення навичок і звичок законослухняності як результату свідомого ставлення до громадянського обов'язку; формування в учнів нетерпимості до правопорушень, злочинності, намагання брати посильну участь у боротьбі з ними, здатності протистояти негативним впливам; подолання у правовій свідомості помилкових уявлень, що сформувалися під впливом негативних суспільних явищ.

Умови ефективності правового виховання: розкривати зміст усіх галузей права; характеризувати конкретні правові норми; залучати до виховної роботи працівників правоохоронних органів, потрібно ознайомити їх з особливостями спілкування з молодими людьми відповідних вікових категорій; ефективності право-виховної роботи можна досягнути за умови залучення молоді до правоохоронної діяльності; вирішальним чинником правового виховання молоді є висока правова культура педагога і відповідний правопсихологічний клімат у закладі освіти.

ТЕМА 8. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ

Екологічне виховання як систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток екологічної культури в учнів.

Мета та основні завдання екологічного виховання. Знання про навколишнє середовище, екологічні ціннісні орієнтації, екологічний стиль мислення, відповідальне ставлення до природи та свого здоров'я, уміння і навички розв'язання екологічних проблем, участь у природоохоронній

роботі, передбачення можливих негативних наслідків природо-перетворювальної діяльності людини у структурі екологічної культури.

Напрями екологічного виховання: формування екологічних уявлень особистості; формування ставлення особистості до світу природи; формування стратегій і технологій взаємодії зі світом природи.

Екологічне виховання у циклі природничих дисциплін. Екологічне виховання у циклі гуманітарних дисциплін. Екологізація педагогічного середовища.

Позаурочні форми екологічного виховання: екологічні свята, екологічні ігри, дитячі екологічні рухи, екологічна школа, екологічні експозиції, екологічні походи, рейди, екскурсії, екологічні табори.

Технологічні основи екологічної діяльності школярів: утримання рослин і тварин, еколого-краєзнавча діяльність школярів, організація біотехнічної діяльності учнів.

Умови ефективності екологічного виховання: оптимізація змісту неперервної екологічної освіти; створення відповідного виховуючого середовища; удосконалення форм і методів екологічного виховання, залучення школярів до природоохоронної роботи; формування мотивів відповідального ставлення до природи.

ТЕМА 9. ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ

Економічне виховання як організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічної культури учнів.

Економічна свідомість й економічне мислення у структурі економічної культури.

Мета та основні завдання економічного виховання. Суспільна активність, підприємливість, ініціативність, господарське й бережливе ставлення до суспільного добра, раціоналізаторські здібності, відповідальність у системі економічного виховання. Зміст економічної освіти. Форми і методи економічного виховання та освіти.

ТЕМА 10. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Естетичне виховання як педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси у всіх сферах діяльності людини.

Мета і завдання естетичного виховання. В.О. Сухомлинський про роль естетичного виховання у процесі становлення і розвитку особистості.

Естетична свідомість та естетична поведінка школярів у системі естетичного виховання. Поняття естетичної свідомості та її структура (естетичне сприймання, естетичне почуття, естетичне судження, естетичні смаки, естетичний ідеал).

Джерела естетичного виховання у школі: естетика дитячого життя, естетичне сприйняття природи, виховання засобами мистецтва, естетична спрямованість усіх видів діяльності учнів.

Естетичні елементи навчальних предметів. Навчальні предмети художнього циклу: література, музика, образотворче мистецтво.

Естетичне виховання у позакласній роботі: художня самодіяльність, гуртки, студії, центри естетичного виховання. Форми естетичного виховання.

Умови ефективного естетичного виховання.

ТЕМА 11. ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ

Трудове виховання як виховання свідомого ставлення до праці через формування звичок та навичок трудової діяльності.

Особливості трудового виховання в українській народній педагогіці та в історії педагогічної думки. Світоглядні основи та природовідповідний характер трудового виховання дітей у народній педагогіці. Педагогіка народного календаря. Ідея «сродної праці» Г.С. Сковороди. Антропологічні обґрунтування К.Д. Ушинським необхідності праці в житті людини. Трудова основа виховання за А.С. Макаренком. Праця як одна із сутнісних основ педагогічної системи В.О. Сухомлинського.

Пріоритетні завдання трудового виховання: психологічна готовність особистості до праці, формування спеціальних знань і вмінь.

Продуктивна, суспільно корисна праця учнів, праця з побутового самообслуговування. Культура праці.

Принципи трудового виховання: цілеспрямованість, доступність і посиленість праці; ініціативність і самостійність, систематичність, взаємозв'язок з навчанням тощо.

Критерії трудової вихованості: висока особиста зацікавленість і продуктивність у праці; трудова активність і творче ставлення до праці; трудова, виробнича, планова, технологічна дисципліна; працелюбність.

Умови ефективності трудового виховання.

ТЕМА 12. ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ

Професійна орієнтація як науково обґрунтована система соціально-економічних, психолого-педагогічних, виробничо-технічних і медичних заходів, спрямованих на надання реальної допомоги учням у професійному самовизначенні відповідно до особистих нахилів, здібностей, покликання і з урахуванням суспільних потреб.

Напрями професійної орієнтації в навчально-пізнавальному процесі: професійна освіта, професійне виховання, професійне консультування, елементи професійної адаптації.

Професійна інформація, професійна діагностика, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація як складові профорієнтаційної роботи.

Етапи профорієнтаційної роботи: початковий (пропедевтичний), пізнавально-пошуковий, базовий (визначальний).

Форми профорієнтаційної роботи.

ТЕМА 13. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Фізичне виховання як цілеспрямована, чітко організована і планомірно здійснювана система фізкультурної і спортивної діяльності дітей. Мета і завдання фізичного виховання.

Основні механізми фізичного виховання: фізкультурно-спортивна діяльність; система відносин у процесі цієї діяльності, духовне спілкування.

Напрями фізичного виховання: зміцнення здоров'я і загартування, сприяння фізичному розвитку учнів; формування і вдосконалення рухових умінь і навичок у природних видах рухів: бігу, стрибках, ходінні на лижах, плаванні; розвиток основних рухових якостей (сили, швидкості, витривалості, гнучкості, спритності); формування звички та стійкого інтересу до систематичних занять фізичними вправами; виховання гігієнічних навичок.

Зміст фізичного виховання школярів у межах навчальних програм: засвоєння теоретичних відомостей (знання із загальної гігієни та гігієни фізичних вправ); гімнастичні вправи, що сприяють загальному фізичному розвитку; легка атлетика; рухливі ігри, розраховані на розвиток кмітливості, спритності, швидкості, виховання колективізму і дисциплінованості; спортивні ігри; лижна підготовки; кросова і ковзанярська підготовка; плавання.

Фізичне виховання як компонент цілісного розвитку особистості в козацькій педагогіці. Провідні засоби фізичного виховання в козацькій педагогіці: загартування тіла, народні ігри, лови, плавання, оволодіння холодною і вогнепальною зброєю, козацькі єдиноборства.

ТЕМА 14. СТАТЄВЕ ВИХОВАННЯ

Статеве виховання як цілеспрямований розвиток у дітей культури емоційних відносин між статями, волі і вміння керувати своїми почуттями і вчинками. Фізичні і морально-етичні аспекти статевого виховання. Функції статевого виховання: просвітницька, виховна, гігієнічна.

Мета і завдання статевого виховання. Специфіка змісту статевого виховання у дітей різних вікових періодів.

Формування духовності, високих моральних якостей в юнаків і дівчат, норм поведінки, відповідальності за свої вчинки, культури дружби, кохання, інтимних почуттів як провідні завдання статевого виховання.

Підготовка учнівської молоді до майбутнього сімейного життя як мета статевого виховання. Вивчення етики і психології сімейного життя, використання різноманітних форм і методів позакласної роботи у статевому вихованні.

Умови ефективності статевого виховання: врахування умов сімейного виховання і прикладу батьків; диференціація змісту, засобів, напрямів виховних впливів на хлопців і дівчат; використання реальних прикладів вірного кохання і щасливого подружнього життя; своєчасність виховних впливів.

ТЕМА 15. МІСЦЕ І РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ

Сім'я – невід'ємний елемент соціальної структури суспільства, сполучна ланка між ним і людиною, що забезпечує неперервність спадковості між поколіннями. Роль сім'ї в духовному, економічному, соціальному розвитку суспільства. Основні функції сучасної сім'ї: економічна, репродуктивна, виховна, рекреативна, комунікативна, регулятивна. Виховна функція сім'ї як первинна соціалізація дітей, привчання їх до соціальної зрілості. Деформація функцій сучасної сім'ї.

Сімейне виховання як вид педагогічної діяльності, що здійснюється батьками або особами, які їх замінюють. Виховний ідеал української сім'ї. Принципи сімейного виховання: цілеспрямованість; зв'язок з життям; самодіяльність дітей у поєднанні з управлінням дорослих; урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Провідні напрями виховання дітей у сім'ї: формування особистісних якостей громадянина, правове виховання, моральне виховання, статево

виховання, художньо-естетичне виховання, формування духовності і духовної культури, родинно-побутової культури, патріотичне виховання, формування мовної культури, екологічне виховання, забезпечення фізичного розвитку дітей, розумове виховання, розвиток індивідуальних здібностей.

Зміст сімейного виховання.

Методи сімейного виховання як прийоми організації і справляння систематичного впливу батьків на дітей. Особистий приклад батьків, вправи і привчання, організація режиму навчання, праці і відпочинку дітей, виконання ними різних доручень та обов'язків, ігри, пояснення, поради, настанови в системі методів сімейного виховання. Заохочення і покарання в сім'ї. Умови ефективного вибору методів виховання дітей у сім'ї: знання батьками своїх дітей, особистісні якості батьків, наявність спільної діяльності, рівень загальної і педагогічної освіти.

Традиції і народні звичаї у сімейному вихованні.

Умови ефективності сімейного виховання: дружба, духовний контакт між дорослими і дітьми; взаєморозуміння; діалог дітей і дорослих; право дитини на власну точку зору; авторитет батьків; урахування вікових і психофізіологічних особливостей дитини; довіра; культура сім'ї, єдність вимог до дитини.

Істинний (справжній) і фальшивий батьківський авторитет.

ТЕМА 16. ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОЛЕКТИВУ

Колектив як організована форма об'єднання людей на основі цілеспрямованої діяльності. Дитячий колектив як об'єднання дітей, згуртованих спільною корисною діяльністю (навчанням, працею, спортом, громадською роботою).

Типи шкільних колективів: навчальні, самодіяльні, тимчасові, за інтересами, товариства. Функції учнівського колективу: організаторська, виховна, стимулююча, соціалізуюча.

Взаємозумовленість розвитку особистості і колективу. Внесок А.С. Макаренка і В.О. Сухомлинського у становлення сучасної теорії колективу. Ідеї А.С. Макаренка про стиль і тон колективу, принципи його життєдіяльності.

Діалектика розвитку колективу. Актив, органи самоврядування, лідери в учнівському колективі. Засоби згуртування колективу: закон руху колективу (перспективних ліній розвитку), традиції як усталені форми колективного життя, принцип паралельної педагогічної дії. Принципи життєдіяльності дитячого колективу: зв'язки з життям суспільства, трудова основа життя колективу, складні залежності у відносинах, єдність управління і самоуправління, бадьорий тон життя колективу, суверенітет колективу, рівність, свобода членів і добровільність вступу в колектив, створення і накопичення традицій, принцип естетичної виразності колективу.

Етапи (стадії) розвитку учнівського колективу. Стадійність розвитку учнівського колективу в теоріях А.С. Макаренка, А.М. Лутошкіна. Педагогічне керівництво колективом на різних етапах його розвитку.

Методи згуртування учнівського колективу та умови запобігання появі груп негативного спрямування.

Учнівське самоврядування. Структура шкільного самоврядування, його організація, основні форми і зміст діяльності. Варіанти створення органів самоврядування.

Виховний вплив колективу. Програма вивчення учнівського колективу.

ТЕМА 17. ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти» про пріоритетні напрями діяльності сучасного вихователя.

Класний керівник як педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу, навчальної групи, окремими учнями, їхніми батьками; організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку вихованців, їх соціального захисту.

Функції класного керівника і вихователя: розвиваюча, виховна, організаторська, інформаційно-методична, соціальна, дослідницька, координаційна.

Основні напрями діяльності і пріоритетні завдання сучасного класного керівника: виховання громадянина України; формування особистості учня, його наукового світогляду, розвиток його здібностей та обдарувань; виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка учнів до подальшої освіти і трудової діяльності; виховання в учнів поваги до Конституції України, державних символів України, почуття власної гідності, свідомого ставлення до своїх прав, обов'язків, відповідальності за свої дії; реалізація права учнів на вільне формування світоглядних переконань; виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до національних традицій і звичаїв, державної та рідної мови; виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та до здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності, формування засад здорового способу життя.

Організація діяльності, права та обов'язки класного керівника. Роль класного керівника у згуртуванні й вихованні учнівського колективу. Учніський колектив як організаційна форма й середовище виховання й соціалізації учнів. Форми й методи діяльності класного керівника в налагодженні міжособистісного спілкування й співробітництва в колективі, формуванні цінностей, традицій, організації спільної навчальної, виховної й дозвільневої діяльності.

Співпраця класного керівника з родинами учнів. Підвищення рівня психолого-педагогічних знань, залучення до навчально-виховної

діяльності, участь в управлінні школою як провідні завдання співпраці з батьками. Класифікація форм роботи класного керівника з батьками вихованців. Масові, групові та індивідуальні форми і методи роботи класного керівника з батьками вихованців. Особливості проведення родинного свята та батьківських зборів.

Шляхи ефективної взаємодії класного керівника з учнівським колективом. Класний керівник як лідер і старший товариш. Формулювання мети й завдань діяльності колективу, створення перспективних ліній, системи вимог. Залучення класного колективу до різних видів виховної діяльності (пізнавальної, суспільно корисної, ціннісно-орієнтаційної, художньо-творчої тощо); активна життєдіяльність класного колективу; забезпечення педагогічно доцільної роботи з активом і органами самоврядування; дотримання належного тону і стилю діяльності колективу; створення соціально-педагогічних умов для ефективної діяльності всіх членів колективу; створення традицій.

Педагогічна культура батьків як передумова сімейного виховання. Характеристика сімейного виховання як педагогічної діяльності, що здійснюється батьками або особами, які їх замінюють. Педагогічна культура як достатня підготовленість до виховання дітей в умовах сім'ї, вміння застосовувати якості вихователя у процесі сімейної життєдіяльності. Сума знань з психології, педагогіки, фізіології, гігієни як зміст педагогічної підготовленості батьків. Основні параметри педагогічної культури батьків (моральна, комунікативна, дидактична культура, культура мислення й мовлення, культура праці, фізична культура, естетична культура тощо).

Форми і засоби підвищення педагогічної культури батьків. Накопичення педагогічних знань, необхідних батькам для виховання дитини та самовиховання й саморозвиток як провідні напрямки підвищення педагогічної культури батьків. Характеристика форм і засобів підвищення педагогічної культури батьків. Завдання й можливості педагогічного

лекторію, конференції, диспуту, зустрічі з адміністрацією закладу, консультації, листування, індивідуальної бесіди з батьками тощо.

Планування виховної роботи. Вимоги до плану виховної роботи: цілеспрямованість; урахування досягнутого рівня розвитку колективу; перспективність; реальність; узгодженість із загальним планом школи; конкретність; розумне поєднання форм роботи; єдність видів виховання; об'єднання зусиль учителів, сім'ї, громадськості.

Принципи планування: урахування діяльнісного підходу, гнучкість планування, оперативність, принцип прихованого педагогічного впливу, урахування вікових особливостей розвитку вихованців.

Структура плану роботи класного керівника: аналіз рівня вихованості учнів і розвитку колективу, виховні завдання на конкретний період; основні виховні справи в учнівському колективі; індивідуальна виховна робота з учнями; організація справ з охорони життя та інтересів дітей; робота з батьками; самоаналіз виховної діяльності.

Педагогічна діагностика в роботі класного керівника. Методи педагогічної діагностики. Методика вивчення учнів та учнівського колективу (мета, завдання, вимоги до вибору методів, обробка результатів). Поняття про вихованість учнів, критерії вихованості, рівень вихованості.

ТЕМА 18. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИХОВАННІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Поняття про громадські організації. Діяльність громадських організацій як об'єднань, учасники яких діють у напрямках задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів, і мають право впливати на прийняття управлінських рішень в країні. Вплив громадських організацій на суспільне виховання шляхом залучення дітей, молоді, дорослих до проєктів, ініціатив, співпраці, доброчинництва тощо.

Визначення виховної функції громадських організацій. Громадські організації як різновікова спільнота відповідальних громадян. Просвітницька діяльність серед дітей та молоді щодо розуміння сутності демократизму, ініціативності, активності, дотримання й відстоювання своїх прав і обов'язків, набуття відповідного світогляду й досвіду поведінки.

Громадські організації як активні учасники державно-громадського управління закладами освіти, як джерело ініціатив щодо вдосконалення освітнього процесу, визначення стратегії розвитку шкільництва. Напрями співпраці в процесі виховання: спонсорська допомога на оздоровлення дітей, на придбання педагогічної періодики й художньої літератури тощо; підтримка освітнього процесу й позаурочної діяльності (робота в якості організаторів екскурсій, походів, керівників гуртків тощо).

Громадська діяльність як чинник формування особистості. Роль громадських організацій у формуванні громадянськості як інтегрованої характеристики особистості, як процесу й результату формування знань про права та обов'язки людини, формування соціально-політичної компетентності особистості в суспільній сфері, що передбачає політичну, правову й економічну освіченість і здатність керуватися відповідними знаннями в умовах кардинальної перебудови суспільства. Зміст і форми громадянської освіти, що реалізуються в громадських організаціях.

Значення громадських організацій у національному вихованні учнівської молоді. Громадські організації як організатори освітнього середовища, де відбувається формування національної самосвідомості, почуття патріотизму, соціальної активності й розвитку критичного мислення, закладаються основи політичної культури, толерантного ставлення до інших культур, виховання негативного ставлення до будь-яких форм насильства тощо. Форми і методи національного виховання в громадських організаціях.

Різновиди дитячих і юнацьких організацій. Дитячі та юнацькі організації як вид громадських організацій. Поняття про дитячі громадські організації, мету та принципи їх діяльності. Форми й методи роботи дитячих

та юнацьких організації по забезпеченню соціального становлення особистості, залучення її до суспільно-корисних справ, формування активної життєвої позиції, задоволення інтересів і потреб, подальшого розвитку й вдосконалення. Види дитячих та юнацьких організацій в Україні.

ТЕМА 19. СИСТЕМА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Історія становлення позашкільних організацій в Україні. Поняття про позашкільні організації, їх види та роль у забезпеченні засвоєння особистістю вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації свого природного потенціалу та творчого ставлення до життя, утвердження суспільно значущих норм, правил поведінки тощо. Генеза організаційних форм забезпечення реалізації потреб та інтересів школярів за різними напрямками діяльності в Україні на різних етапах державотворення.

Провідні принципи функціонування позашкільних навчальних закладів. Поняття про позашкільний заклад. Позашкільні навчально-виховні заклади – заклади освіти, що дають змогу дітям виявляти свої творчі здібності, здобувати додаткову освіту, підвищувати можливості у професійному становленні та забезпечують соціальний захист: палаци, будинки, станції, клуби і центри дитячої творчості, дитячо-юнацькі спортивні школи, студії, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади.

Сутність реалізації принципів цілісності, активності, систематичності, індивідуального підходу, творчого підходу, акмеологічного принципу, культуровідповідності, принципу національної цілеспрямованості тощо в діяльності закладів позашкільної освіти.

Характеристика системи позашкільної освіти сучасної України. Поняття про систему позашкільної освіти: види й типи закладів, провідні завдання їх діяльності. Особливості організації освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти, що повинна забезпечити набуття вихованцями сукупності знань, умінь та навичок, які отримуються ними у час, вільний від

навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах. Законодавчі акти, що регламентують діяльність позашкільних закладів. Стратегічні перспективи діяльності системи позашкільної освіти за концепцією «Нової української школи».

Форми виховної роботи в позашкільних закладах освіти. Поняття про масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Організаторська, регулююча, інформаційна функції форм виховної роботи.

Типологія форм виховної роботи за цільовим спрямуванням та позицією учасників виховного процесу (О.В. Титова): ігри, заходи, справи. Інноваційні форми виховної роботи як результат спільної творчої діяльності педагогів, вихованців, батьківської громадськості.

Виховна справа як синтезований компонент у діяльності позашкільного навчального закладу. Формування дитячого колективу закладу позашкільної освіти на спільності інтересів, цінностей, реалізації творчого потенціалу всіх вихованців, об'єднуючого міжособистісного спілкування. Особливості підготовки й проведення колективної виховної справи. Мета й завдання, етапи і роль педагога. Роль рефлексії у визначенні результативності проведеного заходу.

Роль педагога у функціонуванні дитячого гуртка. Поняття про гурткову діяльність як форму реалізації змісту позашкільної освіти і виховання учнів, яка забезпечує інтелектуальний, духовний, фізичний, естетичний розвиток дітей, сприяє реалізації їх творчого потенціалу, соціальній адаптації. Дотримання керівником принципів добровільності, зацікавленості, спільності інтересів, різноманітності видів діяльності, індивідуального підходу, особистісної реалізації вихованців під час гурткової роботи.

ТЕМА 20. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЛІТНІХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

Форми організованого дозвілля під час канікул. Поняття про виховуюче дозвілля як спеціально організовану педагогом діяльність, метою

якої є відпочинок, оздоровлення, розвиток дітей, задоволення їх пізнавальних і виховних потреб. Життєдіяльність у літньому таборі передбачає змістовний, розвиваючий відпочинок, пізнавальну й оздоровчу активність, вільне спілкування тощо. Колективні, групові, масові форми змістовного дозвілля дітей у таборі. Загонові й загальнотабірні справи й заходи.

Планування виховної роботи в літніх оздоровчих таборах. Процес планування як вид діяльності, що чітко, конкретно, раціонально й змістовно організовує всі сфери життя дітей у таборі. Врахування періодизації зміни: організаційний, основний, завершальний періоди. Завдання й позиція педагога під час колективного планування роботи загону з дітьми.

Провідні завдання, принципи організації й різновиди виховних заходів у літньому оздоровчому таборі. Врахування здоров'язбережувальних, оздоровчих, виховних, розвивальних завдань діяльності дитячого табору вимагає використання різноманітних форм і й методів дозвілля. Характеристика особливостей проведення ігор, справ, свят, конкурсів, виховних бесід, екскурсій, походів, гурткової роботи тощо в умовах табору.

Організація фізичного виховання в літньому оздоровчому таборі. Фізичне виховання як засіб оздоровлення й удосконалення фізичної та спортивної підготовки, активного відпочинку. Особливості організації й проведення різноманітних спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів в умовах табору. Типологія форм фізкультурної та спортивної активності дітей. Роль режиму дня у формуванні корисних фізичних навичок і вмінь.

Екологічне виховання у табірній роботі. Врахування можливостей перетворювальної діяльності дітей у навколишньому середовищі під час відпочинку в таборі. Організація раціонального і дбайливого використання природного оточення (водойм, зелених насаджень, лісу тощо). Форми й методи просвітницької, пізнавальної й природозбережувальної діяльності в дитячому таборі.

Передумови здійснення національного виховання в осередку літнього оздоровчого табору. Поняття про національно-патріотичне виховання як комплексну системну цілеспрямовану діяльність щодо формування у молодого покоління патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, ціннісного ставлення до українського народу, держави, нації. Форми й методи формування національно-патріотичних почуттів дітей і молоді в умовах дитячого табору. Роль масових заходів у виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки тощо.

ТЕМА 21. КОНЦЕПЦІЯ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»: МЕТА, ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ

Реалізація концепції як докорінної реформи, яка перетворить українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України.

Мета нової школи передбачає формування освічених, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до ризику та інновацій.

Провідні пріоритетні завдання: новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; вмотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; наскрізний процес виховання, який формує цінності; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

ПИТАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

1. Зміст, етапи й очікуваний результат процесу виховання.
2. Основні закономірності та чинники ефективності процесу виховання.
3. Зміст процесу виховання в зарубіжній школі.
4. Мета процесу виховання.
5. Управління процесом виховання.
6. Проблема самовиховання і перевиховання у педагогічній науці і практиці.
7. Визначення мети виховання у зарубіжній педагогіці.
8. Вимоги до особистості педагога як вихователя.
9. Компоненти педагогічної діяльності та їх прояв у роботі педагога-вихователя.
10. Спілкування як провідний чинник виховання особистості.
11. Шляхи вдосконалення педагогічного спілкування.
12. Особливості педагогічного спілкування з вихованцями різних вікових груп.
13. Позитивні і негативні стереотипи педагогічного спілкування у сучасній школі.
14. Провідні принципи виховання. Значення принципів виховання у процесі досягнення мети виховання.
15. Поняття методу та прийому виховання. Класифікація методів виховання.
16. Основні групи методів виховання й передумови їх використання.
17. Умови оптимального вибору й ефективного застосування методів виховання.
18. Методи формування свідомості.
19. Методи формування суспільної поведінки.
20. Методи стимулювання діяльності та поведінки.

21. Методи контролю та аналізу ефективності виховання.
22. Реалізація провідних завдань виховання в освітньому процесі.
23. Специфіка індивідуальної, групової та масової форм виховної роботи.
24. Планування і проведення години класного керівника.
25. Технологія організації і проведення виховного заходу.
26. Шляхи підвищення ефективності виховання школярів.
27. Розумове виховання школярів.
28. Формування наукового світогляду особистості.
29. Форми і методи морального виховання.
30. Статеве виховання і підготовка підлітків до сімейного життя.
31. Виховання свідомої дисципліни, почуття обов'язку та відповідальності.
32. Правове виховання школярів.
33. Роль і місце сім'ї у вихованні школярів.
34. Організація екологічного виховання в урочний і позаурочний час.
35. Трудове виховання школярів.
36. Профорієнтаційна робота в школі.
37. Економічне виховання школярів.
38. Формування основ громадянського виховання учнів.
39. Організація естетичного виховання учнів.
40. Значення фізичного виховання у процесі реалізації здорового способу життя.
41. Методи, етапи формування та функціонування колективу.
42. Виховний вплив колективу на особистість.
43. Шляхи виховної взаємодії класного керівника з учнівським колективом.
44. Визначення провідних ознак учнівського колективу.
45. Шляхи згуртування колективу. Органи учнівського самоврядування.
46. Зміст роботи класного керівника.
47. Функції класного керівника.
48. Планування й здійснення класним керівником виховної роботи.

49. Роль класного керівника у згуртуванні й вихованні учнівського колективу.
50. Співпраця класного керівника з родинами учнів.
51. Шляхи ефективної взаємодії класного керівника з учнівським колективом.
52. Педагогічна культура батьків як передумова сімейного виховання.
53. Форми і засоби підвищення педагогічної культури батьків.
54. Шляхи залучення громадськості у процес виховання.
55. Визначення виховної функції громадських організацій.
56. Роль громадських організацій у вихованні учнівської молоді.
57. Громадська діяльність як чинник формування особистості.
58. Значення громадських організацій у національному вихованні учнівської молоді.
59. Різновиди дитячих і юнацьких організацій.
60. Історія становлення позашкільних організацій в Україні.
61. Провідні принципи функціонування позашкільних навчальних закладів.
62. Характеристика системи позашкільної освіти сучасної України.
63. Форми виховної роботи в позашкільних закладах освіти.
64. Виховна справа як синтезований компонент у діяльності позашкільного навчального закладу.
65. Роль педагога у функціонуванні дитячого гуртка.
66. Форми організованого дозвілля під час канікул.
67. Планування виховної роботи в літніх оздоровчих таборах.
68. Провідні завдання, принципи організації й різновиди виховних заходів у літньому оздоровчому таборі.
69. Організація фізичного виховання в літньому оздоровчому таборі.
70. Екологічне виховання у табірній роботі.
71. Передумови здійснення національного виховання в осередку літнього оздоровчого табору.
72. Концепція «Нова українська школа»: мета, пріоритетні завдання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКА НА ФАХОВОМУ ВСТУПНОМУ ІСПИТІ

Загальні критерії оцінювання знань вступника на екзамені та їх відповідність шкалам оцінювання наведені у таблиці

За шкалою навчального закладу	Критерії оцінювання знань
1	2
174–200	Вступник виявив всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисциплін, матеріали передбаченої програми; засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; виявив творчі здібності; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисциплін, їх значення для подальшої професійної діяльності
156–173	Вступник виявив систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисциплін вище середнього рівня; продемонстрував уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв літературу, рекомендовану програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності
140–155	Вступник виявив загалом достатній рівень знань навчального матеріалу дисциплін при виконанні передбачених програмою завдань, але припустив низку помітних помилок, засвоїв літературу; показав систематичний характер знань з дисциплін
114–139	Вступник виявив знання навчального матеріалу дисциплін в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; припустив значну кількість помилок або недоліків у відповідях на запитання при співбесідах, тестуванні та при виконанні завдань тощо, які може усунути самостійно
100-113	Вступник виявив знання основного навчального матеріалу дисциплін у мінімальному обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; в основному виконував завдання, передбачені програмою; ознайомився з основною літературою,

	рекомендованою програмою; припустив помилки у відповідях на запитання під час співбесіди, тестування та виконання завдань тощо, які може усунути лише під керівництвом та за допомогою викладача
0 – 99 балів	Вступник не виявив знання основного навчального матеріалу дисципліни у мінімальному обсязі. Не зміг дати відповіді на запитання під час співбесіди, тестування та виконання завдань. Не засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності. Не складено

Література

1. Андрощук, І. В. (2014). *Методика виховної роботи*. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан.
2. Анненкова, І. П. (2005). *Методика виховної роботи: Курс лекцій*. О.: Астропринт.
3. Бех, І. Д. (2006). *Виховання особистості: Сходження до духовності*. К.: Либідь.
4. Білецька, І. О., Коберник, О. М. (2009). *Методи і засоби особистісно орієнтованого виховання*. Умань: Жовтий.
5. Бугаєнко, Л. П., Грушицька, І. Б. (2010). *Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи*. О.: Астропринт.
6. *Виховання гуманістично спрямованої особистості* (2011). Рівне: Волин. обереги.
7. Дем'янюк, Т. Д. (2006). *Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі*. Суми: Видавництво «Антей».
8. Закон України «Про загальну середню освіту». Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
9. Закон України «Про освіту». Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
10. Закон України «Про позашкільну освіту». Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
11. Коберник, О. М., Бялик, О. В. (2010). *Інноваційні технології навчання та виховання*. Умань: Жовтий.
12. Кот, М. З. (2011). *Теорія і методика виховної роботи*. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова.
13. Кондрашова, Л. В., Лаврентьєва, О. О., Зеленкова, Н. І. (2008). *Методика організації виховної роботи в сучасній школі*. Кривий Ріг: КДПУ.
14. Лаппо, В. В. (2012). *Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах*. Івано-Франківськ: НАІР.
15. Лізинський, В. М. (2007). *Практичне виховання в школі: особливості та планування*. Х.: Ранок: Веста.

16. Методика виховної роботи (2007). [уклад. Давидович В.Л., Давидович М.Ф.]. Чернівці: Рута.
17. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
18. Нісімчук, К. О., Нісімчук, А. О. (2009). Технології виховання: морально-етичний аспект. Луцьк: Твердиня.
19. Онищенко, Н. П. (2009). Методика виховної роботи: за кредитно-модул. системою організації навчання. Переяслав-Хмельницький.
20. Пантюк, М. П. (2010). Підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи: історико-педагогічний аспект. Дрогобич: Ред.-вид. відд. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка.
21. Поясик, О. І., Лаппо, В. В. (2011). Методика виховної роботи. Івано-Франківськ: Плай.
22. Робуль, О. М., Семергей, Н. В. (2001). Технологія виховної діяльності. Полтава.
23. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
24. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
25. Закон України «Про позашкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
26. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.
27. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/kabineti/kabinet-doshkilnoi-pochatkovoi-ta-inkluzivnoi-osviti/pochatkova-osvita/320-nova-ukrainska-shkola/normativna-baza/4468-koncepcija-novoi-ukrainskoi-shkoli-onovleno>

ГЛОСАРІЙ

Авторитет – повага і загальне визнання впливу особи, що ґрунтується на її знаннях, чеснотах, досвіді, вмілих діях, здібностях.

Авторитарність – стиль керівництва та лідерства педагога, який характеризується жорсткою централізацією своїх управлінських функцій, гальмуванням ініціативи інших, диктатом та опікою як тактикою спілкування; вимогами, повчаннями, погрозами, тиском, нотаціями, заборонами, заохоченнями та покараннями як способами спілкування.

Адаптація – комплекс процесів і дій, спрямованих на пристосування до змінних умов існування.

Акселерація – прискорене порівняно з попередніми поколіннями зростання і статеве дозрівання дітей.

Активність – прагнення дитини підтримувати життєво важливі зв'язки з навколишнім світом та перетворювати його.

Бар'єри спілкування – певні установки одного чи обох партнерів у спілкуванні, що заважають їм бути доброзичливими та чуйними один до одного. Бар'єри можуть існувати на ґрунті інтелектуальних, естетичних, культурних, мотиваційних, моральних та емоційних розбіжностей.

Взаємини – духовні утворення, що складаються в процесі спілкування і відображають його позитивний або негативний характер.

Вікові психологічні особливості вихованців – типові для певного віку особливості психічних процесів, станів та властивостей дітей, що виявляються у їхній поведінці.

Виховання – 1) цілеспрямований і організований процес формування особистості; 2) залучення дитини до вироблених людством цінностей; 3) соціально і педагогічно організований процес створення оптимальних умов для формування людини як особистості; 4) вплив вихователя на вихованця з метою формування в нього бажаних соціально-психічних і фізичних якостей.

Виховна справа (ВС) – форма організації і здійснення конкретної діяльності вихованців, яка є необхідною, корисною, здійсненою.

Виховні системи – теоретично обґрунтовані та методично розроблені концепції виховання, які спираються на певну фундаментальну філософську та педагогічну ідею. Прикладом можуть бути теорія вільного виховання, система колективістського виховання, «Вальдорфська педагогіка».

Гуманізація – процес, в основі якого лежить світогляд, пронизаний повагою до людської гідності, турботою про її благо.

Гуманізм – сукупність поглядів, що утверджують цінність людини як особистості, повагу до її прав та гідності, пріоритетність турботи про її інтереси. Як педагогічна ідея означає перевагу демократичного стилю керування, методів позитивного підкріплення доцільної активності вихованців, врахування індивідуальних особливостей кожного з них.

Гуманна особистість – людина, переконання якої ґрунтуються на ідеї гуманізму і у поведінці якої є звичними стереотипи поваги до інших, ввічливості, тактовності, демократичності, толерантності.

Демократизація – процес формування правової держави, побудованої на принципах рівності й свободи.

Дитячий колектив – група найвищого рівня розвитку, яка об'єднана загальною суспільно корисною метою, має ефективні органи самоврядування і в якій визначальними є стосунки відповідальної залежності, тобто статус кожного члена групи залежить, в першу чергу, від його внеску у загальну справу.

Досвід – засноване на практиці чуттєве пізнання дійсності; єдність знань, умінь, навичок, переживань, розміркувань, реалізованих прагнень, звичок людини.

Життєдіяльність – весь спектр життєвої активності особистості, організація нею всіх сфер свого буття; самовизначення, здійснення життєвих виборів, реалізація цінностей.

Завдання виховання – забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості.

Засоби виховання – надбання матеріальної і духовної культури (художня і наукова література, музичні твори), декоративне мистецтво, що використовуються в процесі реалізації певного методу виховання.

Звичка – схильність до усталених способів дій у різних умовах життя.

Здібності – психічні властивості, які ґрунтуються на природних задатках і є передумовою успішного виконання людиною певних видів діяльності, засвоєння нею знань, умінь, навичок.

Індивід – людина як біологічна істота, представник роду безвідносно до своїх її особистісних якостей, соціального статусу.

Індивідуальність – особистість у своїй неповторності, своєрідності, унікальності.

Індивідуальний педагогічний стиль – сукупність методів, прийомів, форм педагогічного керівництва, викладання та манер спілкування з дітьми, характерна для окремого педагога.

Класний керівник – педагог, який здійснює керівництво первинним учнівським колективом.

Колективізм – поняття, яке означає політичне явище, етичний принцип та певну педагогічну технологію. Останнє характеризується більшою увагою до виховання через колектив у порівнянні з індивідуальним педагогічним впливом.

Колективна творча справа (КТС) – форма виховних заходів, до підготовки та проведення яких залучаються всі члени дитячого колективу. При цьому кожен учасник КТС має змогу виявити і розвинути власні творчі інтереси та здібності.

Конфлікт – зіткнення інтересів або позицій двох людей чи груп, для якого характерне емоційне напруження учасників конфлікту та емоційне негативне ставлення до опонента.

Критерій – ознака, за якою здійснюється оцінка когось (чогось); мірило оцінки.

Мета виховання – ідеальне передбачення кінцевого результату виховання, на здобуття якого спрямовано виховну діяльність.

Методи виховання – способи взаємопов'язаної діяльності вихователів і вихованців, спрямованої на формування у вихованців поглядів, переконань, навичок і звичок поведінки. Виховна ефективність методів підвищується, якщо під час застосування методу використовують педагогічні прийоми.

Мотив – спонукальна причина дій та вчинків людини.

Мотивація – система мотивів, яка спонукає особистість до активної діяльності заради досягнення значущої мети.

Навіювання – метод формування свідомості вихованців, коли головним засобом впливу постає не логічність аргументів педагога, а його авторитетність серед вихованців, їх довірливе ставлення до нього, переконлива манера поведінки педагога.

Наслідування – форма поведінки, яка полягає у відтворенні дій, ідеалів, рис характеру, манери діяльності інших людей.

Обдарованість – високий рівень розвитку здібностей.

Обов'язок – моральне почуття, що ґрунтується на усвідомленні та прийнятті людиною соціальних норм, які перетворилися на мотив її діяльності.

Освіта – процес набуття людиною в процесі виховання та навчання базису особистісної культури.

Особистість – 1) сукупність соціально значущих якостей людини, її соціально детермінований внутрішній світ. Основними компонентами особистості є характер, спрямованість, переконання, емоційно-вольова сфера; 2) соціальна особа, яка вільно та відповідально визначає свою позицію серед інших, виступає активним суб'єктом власної життєдіяльності.

Педагогічна технологія – сукупність засобів: методів, прийомів та форм навчання і виховання, найбільш розроблених теоретично та перевірених практикою. Технологія виховання є частиною педагогічної технології. Остання означає також систему знань про засоби навчання та виховання – розділ педагогічної науки.

Педагогічне спілкування – спілкування педагогів з вихованцями в процесі педагогічної діяльності. У вихованні має надзвичайне, часом вирішальне, значення, тому що є не просто засобом передачі інформації, а часто транслює ставлення педагога до вихованця.

Педагогічне стимулювання – цілеспрямоване підкріплення (позитивне чи негативне) педагогом доцільної активності вихованців.

Педагогічні здібності – особистісні властивості педагога, які створюють сприятливі передумови для оволодіння ним педагогічною майстерністю, зокрема, академічні, організаційні, дидактичні, комунікативні, креативні, спеціальні, пов'язані з окремими видами діяльності.

Переконання – метод формування свідомості вихованців за допомогою логічного, аргументованого доведення вихованцям педагогічно доцільних ідей.

Позакласна виховна робота – система виховної роботи, яка проводиться не в процесі викладання навчальних дисциплін, а окремо, в позаурочний час.

Почуття – стійкі емоційні ставлення людини до явищ дійсності, які відображають значення цих явищ у зв'язку з потребами й мотивами.

Приєм виховання – складова методу, що визначає шлях реалізації вимог певних методів виховання.

Принципи виховання – керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту організації та методів виховного процесу.

Процес виховання – система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Процес виховання складається з мети, завдання, змісту й методики організації виховного впливу, а також його результату та корекції.

Розвиток – процес кількісних і якісних змін у становленні особистості, її ціннісного ставлення до навколишнього світу та самої себе.

Самовиховання – внутрішня та зовнішня активність людини, спрямована на вдосконалення власних психічних та фізичних якостей згідно з тим, як це розуміє людина – суб'єкт самовиховання.

Самонавіювання – метод регулювання людиною власного психічного або фізичного стану за допомогою різноманітних прийомів: самонаказу, самопідбадьорювання, самозасудження, використання мовних формул на фоні м'язового розслаблення (аутотренінгу) тощо.

Самореалізація – поняття, близьке до «самоактуалізації» – відносно повний розвиток і реалізація людиною у життєвій практиці власного особистісного потенціалу, досягнення бажаних результатів у масштабах життя.

Самоствердження – процес задоволення однієї з основних потреб особистості, яка полягає у надбанні певної соціальної значущості, усвідомленні того, що суб'єкт є не гірший за тих, з ким він порівнює себе на життєвому шляху.

Світогляд – система поглядів на природу, суспільство, власне «Я».

Соціалізація – процес набуття людиною соціальних якостей, становлення її як особистості в процесі сімейного, шкільного та інших видів виховання, а також самовиховання.

Стимулювання доцільної активності вихованців – група методів виховання, спрямована на позитивне або негативне підкріплення педагогічно доцільної поведінки вихованців. Це, наприклад, методи заохочення, покарання, організація змагання.

Структура виховного процесу – логічно взаємопов'язані компоненти, які забезпечують процес формування особистості: оволодіння правилами і нормами поведінки, формування почуттів та переконань, вироблення вмінь і звичок у поведінці, практична діяльність у соціальному середовищі.

Творчість – притаманна лише людині діяльність, що породжує якісно нове, відмінне, неповторне, оригінальне, унікальне.

Технологія педагогічна – сукупність способів і засобів здійснення педагогічних заходів, реалізації форм педагогічної діяльності.

Форми виховної діяльності – організаційні умови, в яких відбувається виховна діяльність, що мають істотні відмінності. Формами можна вважати дитячі організації, клуби, гуртки, різноманітні змагання, бесіди, диспути, екскурсії, походи, свята тощо.

Цінність – поняття, за допомогою якого визначають оцінку людиною об'єктивних чеснот і достоїнств навколишнього світу.

Ціннісне ставлення – активна спрямованість дитини, яка базується на визначенні її об'єктивної значущості та суб'єктивного особистого смислу.

Ціннісні орієнтації – вибіркова, відносно стала спрямованість інтересів і потреб особистості на певний аспект соціальних цінностей.